ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ W. VAN GERVEN της 26ης Νοεμβρίου 1992 *

Κύριε Προεδρε,
Κύριοι δικαστες,

1. Στην παρούσα υπόθεση το δέκατο τέταρτο τμήμα του Bayerisches Landessozialgericht (στο εξής: αιτούν δικαστήριο) υποβάλλει στο Δικαστήριο δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς τον τρόπο υπολογισμού των παροχών για ορφανά οι οποίες προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 1408/71 [1].

Το άρθρο 78, παράγραφος 2, στοιχείο β, περίπτωση i, του κανονισμού αυτού προβλέπει ότι οι παροχές για το ορφανό αποθανόντος μισθωτού ή μη μισθωτού ο οποίος είχε υπαχθεί στις νομοθεσίες πλειόνων κρατών μελών χορηγούνται

«σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτος στο έδαφος του οποίου κατοικεί το ορφανό, αν το δικαίωμα για μια από τις παροχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 γεννήθηκε κατά τη νομοθεσία του κράτους αυτού (...)»

Για την εφαρμογή του άρθρου αυτού, το άρθρο 78, παράγραφος 1, ορίζει τις «παροχές» ως εξής:

«τα οικογενειακά επιδόματα και, ανάλογα με την περίπτωση, τα συμπληρωματικά ή ειδικά επιδόματα που προβλέπονται για τα ορφανά, καθώς και οι συντάξεις ορφανών, με εξαίρεση των συντάξεων ορφανών που χορηγούνται βάσει συστημάτων ασφαλίσεως για εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες».

Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (τη λεγόμενη «νομολογία Gravina»), η οποία επιβεβαιώθηκε πρόσφατα με την απόφαση Doriguzzi-Zordanin, οι υπέρ ορφανών παροχές βάσει των διατάξεων αυτών πρέπει να υπολογίζονται κατά τρόπον ώστε

«οσάκις το ποσό των παροχών που πράγματι εισπράττεται στο κράτος μέλος της κατοικίας είναι κατώτερο από αυτό των παροχών που προβλέπονται από μόνη τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, το ορφανό δικαιούται, σε βάρος του αρμοδίου φορέα του τελευταίου αυτού κράτους, συμπληρώματος παροχών ίσου προς τη διαφορά μεταξύ των δύο ποσών» [2].

Αυτό το «συμπήρωμα Gravina» στηρίζεται σε μία από τις θεμελιώδεις αρχές του κανονισμού 1408/71, δηλαδή στην αρχή ότι στους εργαζομένους — ή στους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα — που διακινούνται εντός της Κοινότητας πρέπει να χορηγούνται όλες οι παροχές επί των οποίων έχουν αποκτήσει δικαίωμα στα διάφορα κράτη μέλη μέχρι ενός ανωτάτου ορίου, το οποίο αντιπροσωπεύει η υψηλότερη από τις παροχές αυτές [3].

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ολλανδική.

1 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως ισχύει μετά τη δημοσίευσή του στο παράρτημα I του κανονισμού (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6).

2 — Απόφαση της 19ης Μαρτίου 1992, C-188/90 (Συλλογή 1992, σ. I-2039, σκέψη 14)· η νομολογία αυτή ανατρέχει μέχρι την απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Ιουλίου 1980, 807/79, Gravina (Jurispr. 1980, σ. 2205, σκέψη 8).

3 — Απόφαση Gravina, όπ.π., σκέψη 7.

Τα πραγματικά περιστατικά που αφορούν τα προδικαστικά ερωτήματα

2. Για την καλύτερη κατανόηση των προδικαστικών ερωτημάτων, είναι σκόπιμο να εξεταστούν συνοπτικά η κρίσιμη ιταλική νομοθεσία και τα περιστατικά της υποθέσεως της κύριας δίκης. Το άρθρο 22 του ιταλικού νόμου 903, της 21ης Ιουλίου 1965, προβλέπει ότι το ορφανό τέκνο θανόντος εργαζομένου δικαιούται σύνταξη ίση με το 20 % της συντάξεως που θα δικαιούνταν ο αποθανών κατά την ημέρα του θανάτου του. Ο επιζών σύζυγος του αποθανόντος εργαζομένου δικαιούται σύνταξη επιζώντος, η οποία ισούται με το 60 % της συντάξεως του αποθανόντος ασφαλισμένου. Αυτή η σύνταξη επιζώντος δεν μπορεί να είναι πάντως κατώτερη ενός ελαχίστου ορίου που προβλέπει η ιταλική νομοθεσία. Όταν το ορφανό τέκνο συγκατοικεί με τον επιζώντα σύζυγο, η σύνταξη ορφανού και η σύνταξη επιζώντος (κατόπιν ενδεχομένως προσαυξήσεως μέχρι το ύψος του προαναφερθέντος ελάχιστου ορίου) καταβάλλονται ταυτόχρονα στον επιζώντα σύζυγο· στο εξής η συνολική αυτή παροχή θα αποκαλείται «συνολική σύνταξη επιζώντων».

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, κατά την ιταλική νομοθεσία, οποιοσδήποτε βαρύνεται με τη διατροφή τέκνου, ανεξάρτητα από το αν το τέκνο αυτό είναι ορφανό, δικαιούται «συμπληρωματικό οικογενειακό επίδομα» (assegno familiare) μέχρι την ημέρα κατά την οποία το τέκνο συμπληρώνει το 18ο έτος της ηλικίας του.

3. Η Miriam Gobbis, προσφεύγουσα της κύριας δίκης, γεννήθηκε στο Lüdenscheid τον Αύγουστο του 1969. Η προσφεύγουσα είναι θυγατέρα μισθωτού, ο οποίος απέθανε τον Νοέμβριο 1984 και είχε διανύσει περιόδους ασφαλίσεως τόσο στην Ιταλία όσο και στη Γερμανία. Ενόσω η προσφεύγουσα διέμενε στη Γερμανία, το Landesversicherungsanstalt Schwaben (ο Οργανισμός Κοινωνικών Ασφαλίσεων της Σουηβίας, στο εξής: καθού) της κατέβαλλε σύνταξη ορφανού. Μετά την επιστροφή της προσφεύγουσας στην Ιταλία, το καθού έπαυσε, την 1η Απριλίου 1985, να της καταβάλλει τη σύνταξη αυτή, με το αιτιολογικό ότι η καταβολή της παροχής αυτής βάρυνε πλέον τον αρμόδιο ιταλικό ασφαλιστικό φορέα. Το καθού πάντως δήλωσε ότι θα κατέβαλλε στην προσφεύγουσα τη διαφορά μεταξύ των παροχών που προβλέπει για τα ορφανά η γερμανική νομοθεσία και των παροχών που καταβάλλονταν πράγματι στην προσφεύγουσα κατ' εφαρμογή της ιταλικής νομοθεσίας.

Ο ιταλικός ασφαλιστικός φορέας (το Istituto nazionale della previdenza sociale, στο εξής: INPS) χορήγησε στη μητέρα της προσφεύγουσας συνολική σύνταξη επιζώντων, η οποία περιελάμβανε και τις παροχές που οφείλονταν στην προσφεύγουσα, καθώς και το προαναφερθέν συμπληρωματικό οικογενειακό επίδομα. Εντούτοις, δεδομένου ότι η σύνταξη επιζώντων, μολονότι περιελάμβανε τη σύνταξη ορφανού, ήταν χαμηλότερη από το κατά νόμο προβλεπόμενο ελάχιστο όριο, η συνολική σύνταξη επιζώντων που χορηγήθηκε στη μητέρα της προσφεύγουσας προσαυξήθηκε μέχρι το ποσό της κατά νόμο ελάχιστης σύνταξης. Μετά τη συμπλήρωση από την προσφεύγουσα του 18ου έτους της ηλικίας της, έπαυσε να καταβάλλεται το συμπληρωματικό οικογενειακό επίδομα· εντούτοις, το ποσό της συνολικής συντάξεως επιζώντων παρέμεινε αμετάβλητο, δεδομένου ότι η μητέρα της εξακολουθούσε να δικαιούται την ελάχιστη σύνταξη που προέβλεπε ο νόμος.

Με απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 1989 το καθού χορήγησε στην προσφεύγουσα ένα ποσό ίσο με τη διαφορά μεταξύ της συντάξεως ορφανού, που είχε υπολογιστεί αποκλειστικά και μόνο βάσει του γερμανικού δικαίου, και των παροχών για ορφανά που οφείλονταν, κατά τους υπολογισμούς του καθού, από τον ιταλικό ασφαλιστικό φορέα. Κατά το καθού, οι παροχές αυτές ισούνταν με το άθροισμα του συμπληρωματικού οικογενειακού επιδόματος και του 25 % της μηνιαίας συνολικής συντάξεως επιζώντων

που χορηγούνταν στη μητέρα της προσφεύγουσας. Το καθού κατέληξε στο τελευταίο αυτό ποσοστό πολλαπλασιάζοντας τη συνολική σύνταξη επιζώντων, ακόμη και μετά την προσαύξησή της προς εξίσωσή της με την κατά νόμο ελάχιστη σύνταξη, με τον λόγο (1 προς 4) που υφίσταται εντός της συνολικής συντάξεως επιζώντων μεταξύ του αναλογούντος στον επιζώντα σύζυγο τμήματος (που ισούται, όπως προαναφέρθηκε, με το 60 % της συντάξεως που δικαιούνταν ο αποθανών) και του αναλογούντος στο ορφανό τμήματος (δηλαδή του 20 % της συντάξεως του αποθανόντος).

Ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι το συμπληρωματικό οικογενειακό επίδομα δεν έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό των παροχών για ορφανά που χορηγούνται βάσει της ιταλικής νομοθεσίας. Η προσφεύγουσα δεν επέκρινε το γεγονός ότι για τον υπολογισμό είχε ληφθεί υπόψη η προσαύξηση μέχρι το ύψος της ελάχιστης συντάξεως που προβλέπει ο νόμος. Όσον αφορά την προσαύξηση αυτή, το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι δεν δεσμεύεται από την (τότε) άποψη της προσφεύγουσας, δεδομένου ότι η γερμανική νομοθεσία του επιτρέπει να δεχθεί το αίτημα της προσφεύγουσας βάσει άλλης νομικής διατάξεως.

4. Το αιτούν δικαστήριο, κρίνοντας ότι εν προκειμένω τίθενται ζητήματα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου, υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα:

«Έχει το κοινοτικό δίκαιο την έννοια ότι ο γερμανικός ασφαλιστικός φορέας που είναι αρμόδιος για τις συντάξεις μπορεί, για την καταβολή της διαφοράς μεταξύ των συντάξεων που χορηγούνται για τα ορφανά κατά το ιταλικό αφενός και κατά το γερμανικό αφετέρου δίκαιο,

α) να λαμβάνει υπόψη ένα ποσοστό της ιταλικής (συνολικής) συντάξεως επιζώντων ως αφορών τα ορφανά, ακόμη και όταν στη χήρα και στην ορφανή χορηγείται η ελάχιστη σύνταξη επιζώντων, η οποία θα καταβαλλόταν στη χήρα ακόμη και αν δεν υπήρχε η ορφανή; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως: πρέπει τότε να λαμβάνεται υπόψη, για την εξεύρεση του ποσοστού της συντάξεως που αφορά τα ορφανά, και η προσαύξηση που χορηγείται επί της συνολικής συντάξεως επιζώντων με σκοπό την εξίσωσή της προς την ελάχιστη σύνταξη; Αν ναι, μέχρι ποιο ποσό;

β) να λαμβάνει υπόψη υπόψη το συμπληρωματικό οικογενειακό επίδομα που χορηγείται κατά το ιταλικό δίκαιο (assegno familiare);»

Το ζήτημα κατά πόσον πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το «συμπληρωματικό οικογενειακό επίδομα» που χορηγείται κατά τη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας

5. Καταρχάς θα εξετάσω το δεύτερο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, δεδομένου ότι στο ερώτημα αυτό έχει δοθεί, κατά τη γνώμη μου, απάντηση με την προαναφερθείσα πρόσφατη απόφαση Doriguzzi-Zordanin, η οποία περιέχει επίσης ενδιαφέροντα στοιχεία για την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα. Στην υπόθεση Doriguzzi-Zordanin, το ίδιο εθνικό δικαστήριο (αλλά το ενδέκατο τμήμα του) είχε υποβάλει, μεταξύ άλλων, το ερώτημα αν τα συμπληρωματικά οικογενειακά επιδόματα που χορηγούσε το INPS μπορούσαν να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina». με την απόφασή του το Δικαστήριο υπέμνησε την προαναφερθείσα υπόθεση Gravina (βλ. σημείο 1 των προτάσεών μου), αλλά πρόσθεσε ότι στο ορφανό διακινουμένου εργαζομένου

«δεν θα ήταν δυνατόν να του χορηγηθούν περισσότερα δικαιώματα από αυτά τα οποία θα μπορούσε να διεκδικήσει δυνάμει της νομοθεσίας του άλλου αυτού κράτους

μέλους αν κατοικούσε στο έδαφός του. Αυτό το αποτέλεσμα δεν μπορεί να επιτευχθεί παρά μόνον αν ο φορέας του τελευταίου αυτού κράτους μέλους μπορεί να συμψηφίσει με τις παροχές που οφείλει να καταβάλει όλες τις παροχές που καταβάλλονται εντός του κράτους μέλους της κατοικίας για τη συντήρηση του ορφανού, ανεξαρτήτως της φύσεώς τους ή της ονομασίας τους» [4].

Στη συνέχεια το Δικαστήριο έλαβε υπόψη το γεγονός ότι τα εθνικά συστήματα παροχών για ορφανά παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές. Προκειμένου να αποφεύγονται αυθαίρετες διακρίσεις ανάλογα με τα εφαρμοστέα εθνικά συστήματα, το Δικαστήριο έκρινε ότι η έννοια της παροχής για ορφανά του άρθρου 78, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι

«αφορά κάθε παροχή προοριζόμενη, σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό σύστημα, για τη συντήρηση των ορφανών, ανεξαρτήτως πάντως της φύσεώς της και της ονομασίας της» [5].

Κατά συνέπεια, κατέληξε το Δικαστήριο, το ύψος του «συμπληρώματος Gravina» πρέπει να καθορίζεται

«συγκρινομένου του συνόλου των παροχών που προορίζονται για τη συντήρηση του συγκεκριμένου ορφανού, πράγματι καταβαλλομένων εντός του κράτους μέλους της κατοικίας, με το σύνολο των παροχών που προορίζονται για τη συντήρηση του ιδίου αυτού ορφανού, τις οποίες αυτό θα εδικαιούτο αν κατοικούσε στο άλλο κράτος μέλος» [6].

6. Κατά συνέπεια, για τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina» πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι παροχές που έχουν καταβληθεί πράγματι εντός του κράτους μέλους κατοικίας — εν προκειμένω, εντός της Ιταλίας — για τη διατροφή του ορφανού, ανεξάρτητα από τη φύση τους και την ονομασία τους και ανεξάρτητα από τον αρμόδιο ασφαλιστικό φορέα. Για τον υπολογισμό αυτό πάντως πρέπει να λαμβάνονται επίσης υπόψη όλες οι παροχές που καταβάλλονται εντός άλλου κράτους μέλους — εν προκειμένω, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας — προς διατροφή του ορφανού και τις οποίες θα δικαιούνταν το ορφανό, αν κατοικούσε στο τελευταίο αυτό κράτος μέλος.

Το γεγονός και μόνο ότι το συμπληρωματικό οικογενειακό επίδομα που χορηγείται βάσει της ιταλικής νομοθεσίας συνιστά, όπως παρατηρεί το αιτούν δικαστήριο, παροχή χορηγούμενη γενικώς για τα τέκνα, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για ορφανά ή όχι, δεν σημαίνει ότι η παροχή αυτή δεν επιτρέπεται να λαμβάνεται υπόψη κατά τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina»: για να μη λαμβάνεται υπόψη το συμπληρωματικό αυτό επίδομα, πρέπει να μη μπορεί να χαρακτηριστεί ως παροχή, κατά την έννοια του άρθρου 78 του κανονισμού 1408/71, και να μην καταβάλλεται πράγματι για τη συντήρηση του ορφανού. Εντούτοις, το άρθρο 78 καλύπτει ρητά «τα οικογενειακά επιδόματα» (βλ. σημείο 1 των προτάσεων), τα οποία ορίζονται ως εξής στο άρθρο 1, στοιχείο κα, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού: «οι περιοδικές παροχές εις χρήμα που χορηγούνται αποκλειστικά ανάλογα με τον αριθμό και, ενδεχομένως, την ηλικία των μελών της οικογένειας» [7]. Αφού επομένως δεν αμφισβητείται

4 — Απόφαση Doriguzzi-Zordanin, σκέψη 15.

5 — Απόφαση Doriguzzi-Zordanin, σκέψη 16.

6 — Απόφαση Doriguzzi-Zordanin, σκέψη 17· βλ. επίσης τις προτάσεις μου στην υπόθεση εκείνη, σημείο 8.

7 — Δεν νομίζω ότι μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι ο ορισμός των «οικογενειακών επιδομάτων» του άρθρου 1, στοιχείο κα, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 1408/71 — ο οποίος, κατά το άρθρο 1 του κανονισμού, ισχύει «για την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού» — ισχύει και για το άρθρο 78. Όσον αφορά την κατ' αναλογία χρήση του όρου «οικογενειακά επιδόματα» στο άρθρο 77 (σχετικά με τις παροχές για τέκνα συντηρούμενα από δικαιούχους συντάξεων), το Δικαστήριο εξάλλου δέχτηκε, με την απόφαση Lenoir, ότι ο όρος αυτός «αντιστοιχεί στον ορισμό των "οικογενειακών επιδομάτων" του άρθρου 1, περίπτωση κα, υπό ii, του ίδιου κανονισμού, όπου ορίζονται τα οικογενειακά επιδόματα με αποκλειστικό κριτήριο τον αριθμό και, ενδεχομένως, την ηλικία των μελών της οικογενείας» (απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 313/86, Συλλογή 1988, σ. 5391, σκέψη 10).

ότι το ιταλικό assegno familiare καλύπτεται από τον ορισμό αυτό (βλ. σημείο 2 των προτάσεων) [8], δεν βλέπω για ποιο λόγο δεν θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη, κατά τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina», το πράγματι καταβαλλόμενο ποσό του επιδόματος αυτού, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, όπως απορρέει από την προαναφερθείσα απόφαση Doriguzzi-Zordanin.

Το ζήτημα κατά πόσον πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το «αναλογούν στα ορφανά» ποσοστό της συντάξεως επιζώντων που καταβάλλεται στον επιζώντα σύζυγο

7. Στο πρώτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου δεν μπορεί να δοθεί απάντηση με την ίδια βεβαιότητα. Το ερώτημα αυτό περιλαμβάνει δύο υποερωτήματα. Με το πρώτο υποερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, κατά τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina», ο γερμανικός ασφαλιστικός φορέας πρέπει να λαμβάνει υπόψη το αναλογούν στο ορφανό ποσοστό της ιταλικής συνολικής συντάξεως επιζώντων, ακόμη και όταν στη χήρα και στο ορφανό καταβάλλεται συγχρόνως σύνταξη επιζώντων που προσαυξάνεται μέχρι το ποσό της ελάχιστης συντάξεως, η οποία θα καταβαλλόταν ούτως ή άλλως στη χήρα, ακόμη και αν δεν υπήρχε το ορφανό. Με το δεύτερο υποερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, πρέπει, όταν για τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina» λαμβάνεται υπόψη το αναλογούν στα ορφανά ποσοστό, να λαμβάνεται επίσης υπόψη η προσαύξηση της συνολικής συντάξεως επιζώντων μέχρι το ύψος της ελάχιστης συντάξεως και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, μέχρι ποιο ποσοστό.

8. Όσον αφορά το πρώτο υποερώτημα, η προσφεύγουσα, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως του καθού, δεν προέβαλε αντιρρήσεις κατά του τρόπου υπολογισμού κατά τον οποίο λαμβάνεται υπόψη η ελάχιστη σύνταξη που προβλέπει ο νόμος. Τώρα όμως ισχυρίζεται ότι η ελάχιστη σύνταξη που οφείλεται κατά την ιταλική νομοθεσία δεν αποτελεί ούτε εν όλω ούτε εν μέρει «παροχή για ορφανά», κατά την έννοια του άρθρου 78 του κανονισμού 1408/71. Κατά την προσφεύγουσα, η σύνταξη αυτή αποτελεί παροχή, κατά την έννοια του άρθρου 50 του κανονισμού [9], και συνεπώς, όπως προκύπτει από το άρθρο 44, παράγραφος 3, του κανονισμού [10], δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση να λαμβάνεται υπόψη το αναλογούν στα ορφανά τμήμα της συντάξεως αυτής για τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina».

Συμφωνώ με το καθού, τις κυβερνήσεις της Ιταλίας, της Γερμανίας και της Πορτογαλίας και την Επιτροπή ότι ο συλλογισμός αυτός δεν μπορεί να γίνει δεκτός. Συμφωνώ με την άποψή τους ότι ένα τμήμα της συνολικής συντάξεως επιζώντων πρέπει να θεωρηθεί ως παροχή για ορφανά. Είναι προφανές ότι, κατά την ιταλική νομοθεσία, ορισμένο ποσοστό της συνολικής αυτής συντάξεως επιζώντων — και μάλιστα ένα τέταρτο της συντάξεως αυτής, όπως προκύπτει από τα ανωτέρω (βλ. σημείο 2 των προτάσεων) — αποτελεί πράγματι σύνταξη ορφανού. Είναι αυτονόητο ότι, αν η νομολογία Gravina, όπως διευκρινίστηκε με την απόφαση Doriguzzi-Zordanin (βλ. σημείο 5 ανωτέρω),

8 — Στην υπόθεση Doriguzzi-Zordanin, τόσο το ενδέκατο τμήμα του Bayerisches Sozialgericht, δηλαδή του αιτούντος δικαστηρίου στην υπόθεση εκείνη, όσο και οι διάδικοι της κύριας δίκης και η Επιτροπή συμφωνούσαν ότι το assegno familiare αποτελεί οικογενειακό επίδομα κατά τον ανωτέρω ορισμό (βλ. τις προτάσεις μου στην ανωτέρω υπόθεση, σημείο 5).

9 — Η διάταξη αυτή αφορά τη χορήγηση συμπληρώματος για τις παροχές λόγω γήρατος ή θανάτου (συντάξεις), όταν το ποσό των παροχών που οφείλονται κατά τις νομοθεσίες των *διαφόρων* κρατών μελών δεν φθάνει το κατώτατο όριο που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος.

10 — Κατά τη διάταξη αυτή, το κεφάλαιο 3, το οποίο αφορά τις ανωτέρω παροχές λόγω γήρατος και θανάτου, δεν αφορά ούτε τις συνταξιοδοτικές προσαυξήσεις ή τα συνταξιοδοτικά επιδόματα λόγω τέκνων ούτε τις συντάξεις ορφανών που χορηγούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου 8 (τα άρθρα 77 έως 79).

εφαρμοστεί πιστά, ένα τμήμα της συνολικής συντάξεως επιζώντων θα πρέπει να θεωρηθεί, όσον αφορά τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina», ως παροχή για ορφανό.

9. Αντίθετα, όσον αφορά την ειδική περίπτωση την οποία αφορά το δεύτερο υποερώτημα, δεν μπορώ να συμφωνήσω με την άποψη της Γερμανικής Κυβερνήσεως, αλλά συμμερίζομαι την άποψη που εξέφρασαν οι άλλες κυβερνήσεις και η Επιτροπή. Πιστεύω ότι η *προσαύξηση* της συνολικής συντάξεως επιζώντων μέχρι το ποσό της ελάχιστης συντάξεως που προβλέπει η ιταλική νομοθεσία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως παροχή για ορφανά, κατά την έννοια του άρθρου 78. Πρόκειται δηλαδή, όπως τονίζει η Ιταλική Κυβέρνηση, για μια μορφή κοινωνικής αρωγής, η οποία χορηγείται *ανεξάρτητα* από το αν ο επιζών σύζυγος βαρύνεται με τη συντήρηση τέκνου ή τέκνων. Κατά συνέπεια, η προσαύξηση αυτή, εξ ορισμού, δεν αποτελεί, αν χρησιμοποιηθεί η ορολογία της αποφάσεως Doriguzzi-Zordanin, «παροχή προοριζόμενη, σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό σύστημα, για τη συντήρηση των ορφανών». Αυτό είναι προφανώς και το πόρισμα στο οποίο κατέληξαν οι γερμανικές και οι ιταλικές αρχές κατόπιν των συζητήσεων που πραγματοποιήθηκαν στη Ρώμη τον Νοέμβριο 1988 [11].

Κατά συνέπεια, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι, στις περιπτώσεις σαν την προκειμένη, πρέπει, κατά τον υπολογισμό του «συμπληρώματος Gravina», να λαμβάνεται υπόψη το αναλογούν στη σύνταξη ορφανού τμήμα της συνολικής συντάξεως επιζώντων, δηλαδή το 25 % της συνολικής συντάξεως επιζώντων — άρα το 20 % της συντάξεως που θα δικαιούνταν ο αποθανών κατά την ημέρα του θανάτου του — *πριν* από την προσαύξηση της συνολικής αυτής συντάξεως επιζώντων μέχρι το ποσό της ελάχιστης συντάξεως που προβλέπει η ιταλική νομοθεσία.

Πρόταση

10. Προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου:

«1) Για τον υπολογισμό του συμπληρώματος παροχών — το οποίο οφείλεται κατά το άρθρο 78, παράγραφος 2, στοιχείο β, περίπτωση i, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, όταν το ποσό των παροχών που προβλέπονται στο άρθρο 78, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού και εισπράττονται στο κράτος μέλος κατοικίας είναι κατώτερο του ποσού των παροχών τις

11 — Τα πρακτικά της συναντήσεως αυτής επισυνάπτονται στις έγγραφες παρατηρήσεις της Ιταλικής Κυβερνήσεως. Στο κρίσιμο χωρίο, δηλαδή στο σημείο 3, αναφέρεται ότι υπάρχει συμφωνία μεταξύ των δύο αυτών αρχών, κατά την οποία οι υπηρεσίες του INPS πρέπει να γνωστοποιούν στον γερμανικό ασφαλιστικό φορέα χωριστά τις παροχές που προορίζονται για το ορφανό και τις παροχές που προορίζονται για τον επιζώντα σύζυγο, χωρίς να τις ενσωματώνουν στην ελάχιστη σύνταξη.

οποίες δικαιούται το ορφανό κατά τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους — πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το τμήμα της συνολικής συντάξεως επιζώντων που καταβάλλεται στον επιζώντα σύζυγο και το οποίο, κατά τη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας, προορίζεται για το ορφανό. Ωστόσο, το ποσό κατά το οποίο, δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους κατοικίας, προσαυξάνεται αυτή η σύνταξη για να φθάσει στο επίπεδο της ελάχιστης εκ του νόμου συντάξεως στο κράτος αυτό δεν λαμβάνεται υπόψη κατά τον υπολογισμό αυτό, τουλάχιστον όταν η εν λόγω προσαύξηση χορηγείται ανεξαρτήτως του αν ο επιζών σύζυγος έχει ένα ή περισσότερα συντηρούμενα τέκνα.

2) Για τον υπολογισμό του εν λόγω συμπληρώματος, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι παροχές οι οποίες έχουν πράγματι καταβληθεί εντός του κράτους μέλους κατοικίας για τη συντήρηση του ορφανού, ανεξάρτητα από τη φύση ή την ονομασία τους και τον αρμόδιο φορέα που τις έχει καταβάλει, εφόσον πρόκειται για παροχές κατά την έννοια του άρθρου 78, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71.»